

'Onwaarschijnlijk dat Zorreguieta aan wandaden deelnam'

DOOR INEKE HOLTWIJK, de Volkskrant April 22, 2000

Een hoerenzoon, noemen zijn tegenstanders hem in Argentinië. Het is duidelijk dat de vader van Maxima de militaire dictatuur heeft verdedigd. Maar zelfs mensenrechtenstrijders vinden het rumoer in Nederland gezeur.

Het is een zonnige winterdag in het jaar 1980. De tribune is afgeladen tijdens de opening van de internationale landbouwtentoonstelling in Buenos Aires. Een open auto met staand achterin generaal Jorge Videla en staatssecretaris Jorge Zorreguieta van Landbouw en Veeteelt komt aanrijden. Videla zwaait naar het publiek; Zorreguieta glimlacht. Het heeft iets koninklijks, dit paar, bedolven onder applaus.

Later zal Zorreguieta, de vader van Maxima, de mogelijk aanstaande verloofde van kroonprins Willem-Alexander, de tentoonstelling openen en de mensen toespreken. Het gaat niet alleen over mond- en klauwzeer, die bijna is uitgeroeid, of de graanopbrengst. Ook het Proces der Reorganisatie, zoals de dictatuur zichzelf en haar doelen noemde, komt aan de orde.

De staatssecretaris roept het publiek op instemming te laten blijken, want de grote veranderingen die tot stand zijn gekomen, 'moeten blijven'. Want het nieuwe Argentinië wordt 'aangevallen door de werkelijke vijanden van dit proces en zijn filosofie'.

Het is twee jaar na het beruchte WK voetbal en een jaar nadat een missie van de Organisatie van Amerikaanse Staten heeft vastgesteld dat er in Argentinië op grote schaal mensen verdwijnen en dat er concentratiekampen zijn (die overigens snel daarna zijn ontmanteld).

Is het die wereldwijde kritiek op de 'terro-poder' (macht middels terreur) waaraan Zorreguieta refereert? De staatssecretaris spreekt veel in het openbaar, maar als het over de zwarte kant van de politiek gaat is hij altijd vaag. In geen enkele toespraak die bewaard is gebleven uit zijn regeertijd, neemt hij het woord 'vermisten' of 'doden' in de mond. Hij heeft het hoogstens over 'offers die gebracht moeten worden' (toespraken van 1979 en 1980).

Heeft hij ooit de kritiek op Argentinië een samenzwering van communisten en zionisten genoemd, zoals iemand zich meent te herinneren? In knipsel- noch tv-archieven is daarvan iets terug te vinden. De vijanden in toespraken van Zorreguieta zijn 'zij die tegen de basale veranderingen van de economie zijn en dus tegen dit Proces van Nationale Reorganisatie' (1980).

Wat wel overduidelijk wordt, ook uit de vele interviews, is dat Zorreguieta met passie spreekt over koeien en graan. Hij gelooft in de landbouw, de zaak, het regime en zijn ideologie.

'Met hulp van de heilige voorzienigheid die zovele gaven over ons land heeft uitgestort, zullen wij zijn (Argentinië's, red.) grootsheid ten bate van ons volk en de mensheid meer basis geven', zegt de katholieke Zorreguieta bij de eerder genoemde opening van de landbouwtentoonstelling.

Er hangen dan personele wijzigingen in de lucht. Videla, die op de eretribune meeluistert, wordt bekritiseerd. Het gaat economisch slecht. Zorreguieta breekt een lans voor de goede werken van de dictatuur. 'Het Proces van Nationale Reorganisatie heeft voldoende bewezen dat we noch hoeven te vrezen, noch te veronderstellen, dat de fouten van het verleden worden herhaald.' In een toespraak die hij een maand later houdt noemt hij de aanhangers van het regime 'de gezondste mannen van de republiek'.

Op de zonnige winterdag van de Rural, zoals de Argentijnen de landbouwtentoonstelling noemen, is Jorge Zorreguieta 52 jaar oud. Hij is dan op het hoogtepunt van zijn carrière. Hij komt uit een traditionele familie, die grond heeft in de provincie.

Anders dan de meeste zonen uit de hogere middenklasse, haalt Zorreguieta geen academische graad. Zijn werkend leven begint hij als despachante, een beroepsregelaar.

Zorreguieta regelt exportvergunningen. Daarna vervult hij vele functies in de landbouw. De belangrijkste is die van secretaris van de Sociedad Rural Argentina, bolwerk van de traditionele, landbezittende klasse. De Sociedad Rural werkte achter de schermen actief mee aan de val van de laatste democratisch gekozen president, de weduwe van Peron.

Aanhangers van de junta's beroepen zich vaak op de chaos in Argentinië onder Isabel Peron. Guerrillastrijders legden bommen, ontvoerden zakenlieden (voor losgeld), pleegden aanslagen en voerden executies uit. Een rechts doodseskader, Triple A, executeerde naar eigen inzicht sympathisanten van links. Het was een prelude op de staatsterreur die zou volgen.

De militaire coup werd lang verwacht en werd met instemming begroet, door buitenlandse mogendheden, maar vooral door vele Argentijnen zelf.

'Zelfs wij Peronisten wilden dat Isabel Peron werd afgezet', zegt jurist Arslanian, die als rechter jaren later diverse militaire commandanten zou veroordelen tot levenslang.

Meteen in de eerste maanden na de coup verdwenen er duizenden mensen. Wist men het?

'Iedereen kende wel iemand die was verdwenen, maar pas een jaar later was algemeen bekend wat er aan de hand was', zegt schrijfster Maria Seoane, die verschillende boeken over de dictatuur schreef.

'De omvang van de operatie was niemand duidelijk, zelfs Videla niet', meent kolonel Horacio Ballaster, een militair die samen met Videla de militaire academie deed en jaren met hem werkte.

Hij haakte voor de coup af en behoorde sindsdien tot het andere kamp.

Zorreguieta werd ideologisch vuurvast bevonden door de junta. Hij werd eerst ondersecretaris en later staatssecretaris van Landbouw. En hij was succesvol.

Van de internationale landbouworganisatie FAO kreeg hij in 1979 zelfs een medaille van verdienste.

Het opmerkelijkste wapenfeit uit zijn carrière was vermoedelijk de leverantie van graan aan de Sovjet-Unie.

Argentinië weigerde mee te doen aan het handelsembargo dat de Amerikanen begin 1980, na de Russische inval in Afghanistan, hadden afgekondigd. Het 'goud van Moskou' was zuurstof voor het regime.

Tegenwoordig is Zorreguieta voorzitter van het Argentijnse centrum van de suikersector, een lobbybaan. Recente politieke uitspraken van hem zijn niet voorhanden. Het laatste dat het knipselarchief oplevert, is een ingezonden brief uit 1994. Zorreguieta pleit daarin namens de plantagehouders in Noord-Argentinië voor meer grenscontroles, om de Boliviaanse gastarbeiders tegen te houden.

Zorreguieta's contactpersonen houden hem van week tot week op de hoogte van de omtrekkende bewegingen van het journaal. Hij weigert zelf de pers te woord te staan. 'In het belang van mijn dochter', zoals hij maanden geleden zei.

Militairen in Argentinië ontlopen interviews. Hetzelfde geldt voor veel burgerleden van de regering. Ieder woord kan tegen je worden gebruikt. Er zijn immers opnieuw processen geopend, zoals dat wegens babyroof tegen Videla.

Op de allerbrandendste vraag uit Nederland - wat was Zorreguieta's rol tijdens het schrikbewind? - komt geen antwoord.

Notulen van kabinetsoverleg bestaan er niet. 'Tot 1994 waren dat net huiskamerbijeenkomsten, zonder agenda of aantekeningen', zegt rechter Arslanian.

De verslagen van de kabinetsvergaderingen waaraan Zorreguieta deelnam, liggen in de bibliotheek van het ministerie van Economie. Ze gaan over inflatie, importheffingen en mond- en klauwzeer, maar nooit over arrestaties of communisten. 'We spraken niet over de repressie, noch tijdens de vergaderingen, noch prive', zegt Juan Alemann, die destijds staatssecretaris van Financien was en net als Zorreguieta aan dat beraad deelnam.

Alle papieren over de militaire operaties, arrestaties of executies zijn vernietigd door de junta. Heel af en toe duiken er toch documenten op, zoals eerder deze maand over de repressie door de federale politie van Buenos Aires.

Maar altijd is er de vraag: zijn ze echt? Zijn ze gemaakt om iemand vrij te pleiten of juist te beschuldigen? Tijdens het megaproces in 1984 bleek dat veel valse documenten expres in omloop zijn gebracht.

De commissie (Conadep) die op verzoek van Raul Alfonsín, de eerste burgerpresident, de misdaden tijdens de dictatuur moest onderzoeken, had niets anders tot haar beschikking dan de aanklachten van slachtoffers en/of hun familieleden. In dozen werden deze aangeleverd door rechtbanken, mensenrechtenorganisaties en ambassades.

Het archief van de Conadep en de procesverslagen zijn toegankelijk. De naam Zorreguieta komt daar niet in voor. De voormalige staatssecretaris is nooit beschuldigd, noch is er een onderzoek tegen hem ingesteld. Niet omdat burgers buiten het megaproces zijn gehouden. Hoofdaanklager Julio Strassera: 'Steeds als we tijdens het onderzoek de naam van een burger tegenkwamen, zijn we een proces begonnen.'

Ook mensenrechtenorganisaties, zoals de 'dwaze moeders' van Plaza de Mayo, de Permanente Assemblee voor Mensenrechten en het Studiecentrum voor Wets- en Sociale zaken (Cels), die hun eigen archief bijhielden, hebben Zorreguieta niet in hun systeem.

Wat kan je meer uitzoeken? 'Niets', zegt directeur Horacio Verbitsky van Cels. Verbitsky, de meest geduchte onderzoeksjournalist van Argentinië, zelf slachtoffer van de dictatuur, is stellig: 'Het is onwaarschijnlijk, gezien de aard van zijn functie, dat hij persoonlijk heeft deelgenomen aan de repressie. Het feit dat niemand hem in al deze jaren ooit van iets heeft beschuldigd, bevestigt dat.'

Honderd procent garantie is er niet. 'Die kan alleen God geven.' Daarmee zal Nederland moeten leven, zegt hij.

Natuurlijk, Zorreguieta was fout. Een hoerenzoon noemen de meeste progressieve geïnterviewden hem onverbloemd. Maar er is geen reden om te denken dat hij meedeed aan de repressie.

Net als vele anderen wil Verbitsky dit kwijt: 'Een dochter kan veel van haar vader erven, zijn geld, zijn genen, zijn eigenschappen, maar niet zijn zonden.' Nederland, het land dat voor hem en andere progressieve Argentijnen geldt als een modeldemocratie, valt hem tegen. Waarom neemt men geen genoegen met de antwoorden die er zijn. 'Men heeft zeker niets belangrijkers om zich druk over te maken.'

Is schuld een onderwerp waar over men in kringen van de vader van Maxima praat, nu men weet van de wandaden tijdens de dictatuur?

Roberto Alemann, de broer van de vroegere staatssecretaris: 'Schuld? Waarom zouden wij een schuldgevoel moeten hebben? We hebben gevochten om te overleven. Wie toen in het kabinet zat, was niet schuldig. Integendeel, hij verdient lof voor zijn patriottisme. Hij stelde zijn leven in de waagschaal, want door zijn functie was hij doelwit van aanslagen.'